

Editörler

Doç.Dr. Özgür Sarı & Doç.Dr. Hicran Yıldız

SAĞLIK SOSYOLOJİSİ

Yazarlar

Doç.Dr. Hicran Yıldız
Doç.Dr. Özgür Sarı
Yrd.Doç.Dr.Hakkı Kalaycı
Yrd.Doç.Dr.Hasan Yavuzer
Yrd.Doç.Dr.Hurigül Eken
Yrd.Doç.Dr.İsmail Öz
Yrd.Doç.Dr.Muzaffer Çağlar Kurtdaş
Dr.Pınar Öktem

Editörler
Doç.Dr. Özgür Sarı & Doç.Dr. Hicran Yıldız
Sağlık Sosyolojisi

ISBN: 978-605-5044-90-9

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2016

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

Lord Matbaası

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Sosyolojinin inceleme alanı içinde yer alan sağlık, hastalık, tıp konuları maalesef ülkemizde yeterince ilgilenilmemiş, ihmal edilmiş alanlardır. ABD’de ve diğer Batı ülkelerinde geniş bir çalışma alanına ve etkin kürsülere sahip olan bu alan Tıp Sosyolojisi, Sağlık Sosyolojisi, Medikal Sosyoloji gibi isimlerle bilimsel faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdürmektedir.

Türkiye’de ise sağlık konusu hükümet politikaları nezdinde her zaman öncelikli yer bulmuştur. Buna karşın hızla büyüyen ve genç bir nüfusa sahip olan Türkiye için sağlık sistemindeki sorunlar azalsa da sürmektedir. Sağlık konusunun şimdiye kadar ihmal edilen sosyal, kültürel, politik ve ekonomik boyutlarının ileride daha yoğun çalışılması umuduyla hazırlanan bu kitapta Sağlık Sosyolojisinin belli başlı konuları disiplinler arası bir yaklaşım ve literatürdeki yenilikler ışığında ele alınmıştır. Bu çalışmanın Sağlık Sosyolojisi alanında derli toplu bir çalışma olası için yazar arkadaşlar bir grup anlayışı içerisinde çalışmalarını düzenlemişlerdir. Bu çalışmada emeği geçen yazar arkadaşlara ve çalışmayı ilk aşamasından baskısına kadar her aşamasını düzenleyen lisans Yayıncılık ilgililerine teşekkür ederiz.

İstanbul,2016

Editörler
Doç.Dr. Özgür Sarı
Doç.Dr. Hicran Yıldız

İÇİNDEKİLER

Önsöz

III

Bölüm 1 SAĞLIK ve SOSYOLOJİ

9

1.1. Sağlık ve Hastalığın Toplumsal Boyutları	10
1.1.1. Sosyokültürel Bir Olgu Olarak Sağlık ve Hastalık	10
1.1.1.1. Biyomedikal ve Sosyomedikal Sağlık Modelleri	13
1.1.1.2. Sağlık	17
1.1.1.3. Hastalık	20
1.1.2. Sağlık Sosyolojisi ve Sağlık Sosyolojisinin Tarihçesi	23
1.1.3. Sağlık ve Sosyal Kuramlar	30
1.1.3.1. İşlevselci Yaklaşım	30
1.1.3.2. Çatışmacı Yaklaşım	32
1.1.3.3. Sosyal Oluşturmacı Yaklaşım	33
1.1.3.4. Feminist Teori	35
Yararlanılan Kaynaklar	37

Bölüm 2 SAĞLIK, HASTALIK VE KÜLTÜR

41

2.1. Sağlık ve Hastalığın Kavramsal Serüveni	42
2.2. Sağlık ve Hastalığı Etkileyen Başlıca Sosyokültürel Etmenler	43
2.3. Günümüzde Hastalık-Sağlık Algısı ve Kültür	46
2.4. İktidar Alanı Olarak Beden ve Kültür	47
Yararlanılan Kaynaklar	50

Bölüm 3
SAĞLIK EŞİTSİZLİKLERİ **51**

3.1. Meslek	54
3.2. Sosyo-Ekonomik Statü	56
3.3. Coğrafya Bölge ve Kır/Kent	57
3.4. Toplumsal Cinsiyet	58
3.5. Etnisite	60
3.6. Sağlık Politikalarında Dönüşüm ve Eşitsizlikler	61
Yararlanılan Kaynaklar	63

Bölüm 4
SAĞLIK, HASTALIK VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER **65**

4.1. Hasta Rolü	66
4.2. Hasta Hekim İlişkisi	71
4.2.1. Hemşire-Hasta İlişkisi Modelleri	75
4.3. Hasta Hemşire İlişkisi	80
4.3.1. Hemşire-Hasta İlişkisi Modelleri	86
4.4. Hasta, Hasta Yakını ve Sağlık Çalışanları İlişkisi	87
4.4.1. Hasta ve Hasta Yakınlarıyla Olan İletişimin Güçlükleri	89
4.5. Hastalığa Dayanan Ayrımcılıklar	92
Yararlanılan Kaynaklar	97

Bölüm 5
TIBBIN MODERNLEŞMESİ **101**

5.1. Modern Devlet ve Halk Sağlığı	102
5.1.1. Modern Devlet	102
5.1.2. Modern Devlet Kuramcıları	104
5.1.3. Halk Sağlığı	106
5.1.4. Sağlık Politikaları	107
5.1.5. Ülkemizde Uygulanan Sağlık Politikaları	111
5.1.6. Halk Sağlığı ve Etik	113
5.2. Modern Tıp ve Bioiktidar	114
5.3. Medikalizasyon	116
Yararlanılan Kaynaklar	118

Bölüm 6
SAĞLIK HİZMETLERİ

123

6.1. Sağlık Hizmetlerinin Gelişimi	124
6.1.1. İlkel Sağlık Hizmeti	124
6.1.2. Bilim Öncesi Sağlık Hizmeti	125
6.1.3. İlk Bilimsel Sağlık Hizmeti	127
6.1.4. İlk Teknolojik Sağlık Hizmeti	128
6.1.5. Batı Tıbbının Yükselişi	128
6.2. Sağlık Hizmeti Türleri	129
6.2.1. Koruyucu Sağlık Hizmetleri	129
6.2.2. Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri	129
6.2.3. Rehabilitasyon Edici Sağlık Hizmetleri	130
6.2.4. Sağlığın Geliştirilmesi Hizmetleri	130
6.3. Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı	131
6.3.1. Kamu Ekonomisi Aracılığıyla Finansman	132
6.3.2. Piyasa Ekonomisi Aracılığıyla Finansman	133
6.4. Türkiye’de Sağlık Hizmetleri	133
6.4.1. Cumhuriyet Öncesi Sağlık Hizmetleri	134
6.4.2. Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetleri	138
6.5. Dönüşen Sağlık Hizmetlerinde Ortaya Çıkan Olumsuzluklar	148
Yararlanılan Kaynaklar	153

Bölüm 7
SAĞLIK VE MEDYA

157

7.1. Sağlık Okur-Yazarlığı	158
7.1.1. Sağlık Okur-Yazarlığı ile İlgili Temel Kavramlar, Kapsam ve Yaklaşımlar	159
7.1.2. Sağlık Okur-Yazarlığında Sosyo-Kültürel Faktörler	162
7.1.3. Medya ve Sağlık Okur-Yazarlığı	164
7.2. Alternatif Tıp ve Medya	167
7.2.1. Geleneksel, Alternatif ve Tamamlayıcı Tıp Kavramları	167
7.2.2. Alternatif Tıp ve Medya	169
7.3. Medyada Beslenme, Estetik ve Spor	172

7.3.1. Sağlık, Beden ve Tüketim Bağlamında Sağlıklı Yaşam	172
7.3.2. Medyada Beslenme, Estetik ve Spor	173
7.3.2. Medyada Sağlıklı ve İdeal Beden Temsili ve Ataerkil Sosyal Kontrol	175
7.4. Medya ve Sağlık Turizmi	177
Yararlanılan Kaynaklar	182

Bölüm 8 **SAĞLIKTA ETİK SORUNLAR**

187

8.1. Sağlık Kavramına Sosyolojik Bakış	188
8.2. Etik Kavramına Genel Bir Bakış	191
8.2.1. Tıbbi Etik	194
8.3. Biyoetik	196
8.3.1. Uluslararası Alanda Biyoetik	198
8.3.2. Türk Hukuk Sistemi İçinde Biyoetik	200
8.4. Hasta Hakları	203
8.4.1. Dünyada Hasta Haklarında Tarihsel Gelişim Seyri	203
8.4.2. Türkiye’de Hasta Hakları	212
8.4.2.1. Türkiye’de Pozitif Hukuk Sistemi İçerisinde Sağlık ve Hasta Hakları	212
Yararlanılan Kaynaklar	215